

Het taalprofiel vormt het concrete doel van de taalleerlijn. Dat profiel moet helder worden beschreven. En verder is de vraag: waar bevindt de leerling zich bij aanvang? Als we beide hebben bepaald, kunnen we de leerroute uitstippelen. Competentiegericht en geïntegreerd uiteraard. Bij elke gelegenheid krijgen leerlingen feedback, noodzakelijk individueel, waar zij mee verder kunnen. Een taalportfolio behoort tot de mogelijkheden. Een belangrijk onderdeel daarin vormt het woordendossier. De woordenschat van leerlingen geeft, meer nog dan grammaticale kennis en spelvaardigheid, de grenzen aan waar ze tegen aanlopen. Woordenschat bepaalt de contexten waarbinnen leerlingen zich kunnen bewegen (Common European Framework of Europees referentiekader). En die grenzen willen we met taalbeleid voor elke leerling zo ver mogelijk verleggen.

Ronde 3

En hoe toetsen we dan?

Els Leenders en Ella van Kleunen

SLO, Enschede

e.leenders@slo.nl

e.vankleunen@slo.nl

De introductie van het Europees Referentiekader (ERK) als niveaubeschrijving voor de taalvaardigheid Nederlands daagt ROC's uit goede taalprogramma's te ontwikkelen en een betrouwbare beoordelingsprocedure op te zetten. Het gevaar is echter dat de beoordelingspraktijk nodeloos ingewikkeld wordt. Voor docenten en deelnemers lijkt een taalportfolio met aandacht voor globale niveaus op basis van het ERK een beter bewandelbare weg.

Kwalificatiedossiers

De onderwijsprogramma's van mbo-opleidingen zijn gebaseerd op kwalificatiedossiers ontwikkeld door de Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven¹. In het kwalificatiedossier Kappen/Haarverzorging staat bijvoorbeeld wat een allround kapper als beginnend beroepsbeoefenaar moet kunnen. In het te examineren deel bevatten die dossiers ook taalprofielen Nederlands en moderne vreemde talen. De taalprofielen geven aan wat een beginnende beroepsbeoefenaar op welk niveau moet beheersen voor de taalvaardigheden *luisteren, lezen, gesprekken voeren, spreken en schrijven*. De taalvaardig-

¹ KBB's zijn Ecabo, KOC, Kenteq enz. zie www.Colo.nl. Colo is de overkoepelende organisatie.

heidniveaus Nederlands zijn gebaseerd op het Raamwerk NT2² en dat is weer een bewerking van het ERK, waarin de taalniveaus A1 tot en met C2 omschreven zijn. De reden voor het gebruik van het Raamwerk NT2 is dat er nog geen beschrijvingskader met niveaus bestaat voor het Nederlands als eerste taal³.

Brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap

OCW heeft in april 2007 het Brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap vastgesteld op basis waarvan ROC's moeten aantonen dat ze naast het beroep ook voor burgerschap en persoonlijke vorming opleiden. Maatschappelijk bestaat er grote zorg over het niveau taalvaardigheid van mbo-deelnemers en daarom is het Brondocument aangevuld met eisen voor beheersing van het Nederlands. Deze eisen maken nu deel uit van het onderwijs én de examinering. Dit betekent dat vanaf 2007-2008 van alle deelnemers die starten met een experimentele⁴ opleiding, geëist wordt dat zij aan het einde van hun opleiding het niveau Nederlands beheersen dat in het Brondocument is aangegeven. Het taalniveau in het Brondocument is ook gebaseerd op het Raamwerk NT2.

Kwaliteit van examinering

In de WEB (Wet Educatie Beroepsonderwijs) is vastgelegd dat ROC's voor een optimale aansluiting tussen onderwijsprogramma en beoordeling hun eigen examens ontwikkelen. Om de kwaliteit te waarborgen beoordeelt het KCE⁵ deze examens aan de hand van standaarden die betrekking hebben op het proces van afname en het product. Het gaat daarbij vooral om de afnameprocedure, vastgestelde beoordelingscriteria, betrouwbaarheid, validiteit en dergelijke.

Het geschetste beleid noodzaakt de opleidingen meer in de taalontwikkeling van de deelnemers te investeren dan de laatste jaren gebruikelijk was. ROC's gaan aan de slag met taalbeleid, met de professionalisering van docenten en het opzetten ondersteuningsprogramma's. Daarnaast buigen ze zich over de eindbeoordeling, omdat in de toekomst aangetoond moet worden dat deelnemers het vereiste niveau Nederlands hebben.

² Raamwerk NT2, zie http://www.cinop.nl/projecten/portfoliont2/docs/2_descriptoren/02-013%20raamwerk%20NT2%2020%20juni.PDF

³ Eerste taal (NT1), moedertaal, omgevingstaal, instructietaal, standaardtaal, deze begrippen worden door elkaar gebruikt. Overigens wordt er voor het mbo wel gewerkt aan een beschrijvingskader NT1 vanuit het Aanvalsplan Laaggeletterdheid, zie ook de presentatie van Cinop

⁴ In 2010 is een nieuwe kwalificatiestructuur voor het mbo ingevoerd. Alle opleidingen die nu al met vernieuwde kwalificatiedossiers starten worden experimenteel genoemd.

⁵ KwaliteitsCentrum Examinering

De niveaus van het ERK

Het ERK is zeker bij de moderne vreemde talen een hulpmiddel bij het vormgeven van de taalprogramma's. Het ERK kent opklimmende niveaus waarmee een leerlijn wordt uitgezet en het geeft criteria voor taalgedrag. Het beoordelen van taalprestaties op basis van de ERK-niveaus vraagt wel geschoolde beoordelaars want de niveaus van het ERK zijn grote gebieden, relatief ten opzichte van elkaar waardoor er veel interpretatieruimte bestaat: ook experts voeren discussies over de vraag op welk niveau een bepaalde prestatie geplaatst kan worden en waarom. Verder dient bepaald te worden hoeveel prestaties een deelnemer moet laten zien om te kunnen vaststellen dat hij het niveau beheerst: zijn dat er twee of tien?

Maar de vraag voor Nederlands is vooral: in hoeverre doen de taalniveaus van het ERK recht aan de ontwikkeling van de eerste taal? Onderzoek van SLO⁶ geeft aan dat onder andere niveau A1 en A2 voor de mondelinge vaardigheden weinig toepasselijk zijn voor moedertaal- en standaardtaalsprekers.

Taalvaardigheid als onderdeel van de examinering

ROC's ontwikkelen competentiegericht onderwijs waarbij deelnemers werken aan integrale opdrachten. Kennis, vaardigheden en houding worden geïntegreerd ontwikkeld en integraal toetsen past daar logisch bij. ROC's hebben de wens taalvaardigheid Nederlands bijvoorbeeld tijdens een proeve van bekwaamheid⁷ aan het eind van de opleiding integraal te beoordelen. Hierbij passen twee kanttekeningen. Ten eerste: wie gaat de taalvaardigheid tijdens de proeve van bekwaamheid beoordelen? Wanneer op basis van de ERK-niveaus beoordeeld moet worden dan is dat de taak van een taalspecialist, want die beoordeling is complex. Dit betekent dus een extra en bekwame taalbeoordelaar erbij. De tweede kanttekening is de onduidelijkheid rond de vraag: wat is de verhouding tussen beroepsvaardigheden en taalvaardigheden? Als de niveaus van het ERK niet gehaald worden, is dan de hele proeve onvoldoende? Uiteraard is dit niet wenselijk, want op deze manier werkt taalvaardigheid als een barrière. In het beroeps- en onderwijs zitten veel deelnemers die moeite hebben met taal, maar bijvoorbeeld wel sublieme houtbewerkers zijn. Het paard wordt achter de wagen gespannen als zij in een energievragende beoordelingsprocedure struikelen over taalvaardigheid op basis van niveaus die ontwikkeld zijn voor de moderne vreemde talen.

⁶ Meestringa en Breed (2005)

⁷ Een proeve van bekwaamheid is een afsluitende toets in een realistische (authentieke) context, waarmee wordt vastgesteld of de kandidaat de beroepscompetenties in voldoende mate beheerst en geïntegreerd weet toe te passen. De proeve wordt vaak per kerntaak of cluster van kerntaken uitgevoerd. Daarnaast kunnen er proeves ontwikkeld kunnen worden die alleen taalvaardigheid in de praktijk-situatie beoordelen, maar dan is dat geen proeve van bekwaamheid maar een taalassessmenttaak of een taaltaak.

Taalportfolio Nederlands

Van een proeve van bekwaamheid moet wel geëxpliciteerd worden welke taalvaardigheid erin gevraagd wordt en aan welk niveau van het ERK dat taalgedrag gekoppeld kan worden, maar dit zegt weinig over de beheersing van het niveau door de deelnemer. Daarom is het raadzaam dat deelnemers een taalportfolio Nederlands aanleggen. In dit taalportfolio worden taaltaken en beoordelingen opgenomen die gedurende de opleiding verzameld worden. Het NT2 stalenboek Assessment geeft goede aanwijzingen hoe dergelijke taaltaken vorm te geven. De taaltaken zijn altijd gerelateerd aan de niveaus van het ERK en ze kunnen in het beroep voorkomen, maar ook burgerschap als context hebben. Aan het eind van de opleiding gaat dit portfolio als een examenportfolio werken: uit een selectie van de bewijzen in het taalportfolio wordt een examendossier samengesteld waarbij in de beoordelingsprocedure rekening gehouden is met de standaarden rond validiteit en betrouwbaarheid van het KCE.

Als de eindbeoordeling op deze manier wordt vormgegeven dan zal dat een positief effect hebben op de ontwikkeling van de taalvaardigheid van de deelnemers en op de competenties van docenten. De taalvaardigheids-programma's zullen meer resultaat laten zien door het werken aan een taalportfolio Nederlands.

Ronde 4

Het Raamwerk Nederlands

Riet Thijssen en Christel Kuijpers
 CINOP, Den Bosch
 RThijssen@cinop.nl
 Ckuijpers@cinop.nl

Nederlands staat weer volop in de aandacht in het vmbo en mbo. Recent onderzoek wees uit dat een derde deel van de leerlingen in het mbo de eindstreep niet haalt door onvoldoende beheersing van het Nederlands (CINOP 2004). Dat alarmeerde de scholen, maar ook anderen. Het Ministerie van OCW heeft in 2006 de preventie van laaggeletterdheid op de kaart gezet in het Aanvalsplan Laaggeletterdheid, van A tot Z betrokken. Een van de projecten die tussen 2006 en 2010 worden uitgevoerd, betreft de ontwikkeling van een Raamwerk Nederlands, op basis waarvan een portfolio Nederlands voor vmbo en mbo zal worden ontwikkeld. Zo hebben beide schooltypen een instrument ter beschikking bij het stimuleren van de Nederlandse taalontwikkeling van taalzwakke jongeren. En dat is hard nodig, nu de examinering van minimale eindniveaus Nederlands in de mbo-opleidingen een feit is.